ЦРНОГОРАЦ

НЕДЈЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 10. На Цетињу у Суботу 11. Марта (23. Ожујка) 1872. ГОДИНА II.

„ЦРНОГОРАЦ, излази један пут недјељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. ф. 6; по г. 3; четврт г. ф. 1. 50. н. За СРБИЈУ год. ф. 7; по г. ф. 3. 50. н.; четврт ф. 1. 75. н За све друге земље год. ф. 8.; по г. ф. 4.; четврт г. ф. 2. За огласе плаћа се за ред 5 новчића. Дописи, предплата и све наруџбине шиљу се уредништву на Цетиње преко г. Петра Рамадановића у Котору.

ПОМАЖУ ЛИ ПРОТЕСТИ?

Из Босне и Херцеговине стижу нам непрестано жалосне вјести, али новости више не. Што се данас догађа у тијем несретнијем земљама нашијем, то се до данас у минулијем вјековима небројено пута понављало. Иста насиља, иста убиства, иста отимања, исто упропашћивање народа и његова имања. И народ је наш већ понижен тамо до скота и доведен до просјачког штапа. Ужасно је за свакога човјека, а како тек за Србина, кад помисли, да је онај народ у сретнијом положају могао и морао данас бити посиоц најнапрједнијих мисли, најздравије просвјете, највећега напредка, а данас га види глупа, непросвјећена, запушћена, понижена. Тешко је за свакога, а најтеже за Србина, кад се сјети, да су оне земље његове дивне од саме природе изобилно обдарене богатством и љепотом и у сретним рукама да би морале данас бити прави рај, а сада их види занемарене, необрађене, пусте, опустошене.

Велика је рана на срцу српском, коју отворише ти зулуми и то несретно стање онога народа нашега. Али та рана можда није још никада тако страшно позлијеђена, као сада услед наредбе турске владе, да народ у Босни и Херцеговини не може сам водити бригу о својијем школама, о изображењу своме, и да не смије самостално располагати са својијем новцем, са фондовима школскијем, него да све мора доћи у турске руке.

Ми смо недавно донијели један чланак „Смртни ударац народнијем школама у Босни,“ а одмах за тијем о истој ствари један чланак из „Панчевца,“ написан патриотскијем осјећањем. Први смо донијели за то, да види наш свијет какве већ мјере предузима турска влада против живота народа нашега, а други за то, да се чује један глас јавнога мишљења о ономе жалосном стању а тако исто и о онијема, којијема је у задатку да спасавају онај народ. По објећању и дужности, ево и нашега гласа и о првоме и о другоме.

Наредба турске владе о нашијем народнијем школама није обичнога значаја. Да смо са стотину страна из нашијех земаља под османлиским притиском добили извјештај, да су Турци наше школе попалили, учитеље на коце ударили, дјецу поклали, а њихове родитеље повалили на дечије скамије, и свакоме дегенеке ударили, ми се ипак неби толико изненадили колико овом наредбом. Јер оваквав зулум са свијем би одговарао дивљачкој природи османлијској, и био само продужење варварства и мука, које они од толико вјекова врше над бједним Хришћанима. Но Јевропа је „цивилизирала“ Турке и Турци, не изостављајући наравно ни за часак сва своја досадања насиља, хоће сада да покажу, да они и „наредбама“ могу тако исто угњетавати своје народе као и „просвећене државе.“ Државна власт турска хоће дакле сама да се стара о просвјети својијех народа. И по данас више се не смију тужити ни Хришћани ни они, који би их хтјели заштити. Што Турци немају никакве просвјете, то ништа не чини. Више него што је они имају, Хришћани не смију искати, јер онда не само да неби равноправности било, коју баш Хришћани траже, него би онда она изишли као господарећи народи.

Наравна ствар, да ће блистателна порта сада удесити све те школе тако, да ни мало не блистају као народне. Школе те имаће да спремају готову рају, а што се с њима непостигне, Турци ће надокнадити бијући сваког Хришћанина у главу као и до сада. Учитеље ће она искупити и платити такве, који ће служити њеним тежњама, а не узвишеној сврси школиној. Може бити да прецјењујемо портину способност, може бити да она и не помишља на то, него хоће само, да стане Хришћанима на пут, да више не подижу школа, као што су започели, а школе, које већ постоје, или да их уништи, или на свој калуп дотјера. А у оба случаја она је оправдана пред Јевропом, јер не чини ништа, што и друге државе или већ не чинише или и данас још не чине.

Те двије околности дакле морају сваког Србина дубоко ожалостити; прво, што порта неда Хришћанима да слободно располажу ни са оном крвавом паром, која им остаде од толиких врсне, големе порезе, и друго, што је не само порта наумила, да уништи самосталне хришћанске школе, које само као такве могу народу корисне бити, него се у пркос томе показује свјету као да она није непријатељ њихов, него хоће само да узме управу њихову у своје руке из руку неразумнога народа.

Удар је дакле ужасан, управо смртан, који је порта управила на наше школе у Турској. И за то је веома разумљив онај очајнички, срце парајући глас брата из Босне, који кличе да народ пропаде без брзе помоћи, и који позива Србију и Црну Гору, или да избављају онај народ, или да га се одреку.

Било је времена, када се на овакве гласове одговарало, а онда се можда још и могло одговарати, да су то претјераности из различнијех побуда. Данас више не смје тога срца бити, које би се усудило тако хладнокрвно титрати са очајничкијем вапајем рођенога брата. Освједочено је да јасније не може бити, да брза и што бржа помоћ треба опом народу нашем. И сад је још само питање: како да се помогне? Са стидом на лицу и с болом у души изговарамо ове ријечи, јер то одавно већ не би смјело ни могло питање бити.

Можемо ли од Турске очекивати какве олакшице оном народу нашем? Ми не смјесмо то очекивати баш и да би могли, али ми и не можемо! Је ли Турска давала свечана обећања ради знатнијех олакшица хришћанскијем народима својијема пред цијелом Јевропом и у уговорима, које је чинила са великијем силама? Па камо и трага од тога у животу? Јесу ли чињени толики протести код порте не само од појединијех хришћанскијех сила и Хришћана, који трпе турска насиља, него и од саме Србије и Црне Горе за олакшицу њихову? Па је ли и једанпут само послушала порта глас њихов? Па и данас, били помогао протест ма с које стране против познате наредбе о хришћанскијем школама?

Це, не помажу више протести! Ваља коначно прегнути, да се она браћа наша избављају и избаве испод турскога јарма, а за тај једини и послједњи корак ваља сву снагу нашу народну да покренемо и удружимо, а ради тога да се један пут сложимо и љубимо сви као браћа и сви с једном мишљу да пођемо на једну. И то што прије. То је једини протест који ће помоћи. Без тога нема од нас ништа!

ЗАСТУПНИЦИ ДАЛМАТИНСКИ И ЗАКОН ПО НЕВОЉИ.

Ствар је већ свршена, да су далматински заступници на царевинском вијећу у Бечу, који принадлеже народној странки у Далмацији и који дослеп стајаху у колу цислитавских федералиста, гласовали за новелу познату под именом закона по невољи. Овијем изненадним догађајом узрујали су се и пријатељи и непријатељи споменутијех заступника; у толико више, у колико бијаше ово први пут, кад су гласови неторице Далматинаца на бечком вијећу, њеку важност имали, пошто је садашње бечко министарство управ с тијех пет гласова задобило потребиту већину за свој предлог, који би иначе био пропао. Непријатељи грактуше и непрестају гракати на овај догађај; а и пријатељи изрекоше оштријех пресуда против овом поступку својих сународњака. Додуше и није шала вијести, да поборници једног начела, тако олако пређу са свога становишта на друго. Ту је морало бити доста невоље, или доста вјештине, којом су се ти људи дали завести. А да је невоље било, већ то многи увиђају; али се и то увидити даје да је и вјештина бечкијех државника своју улогу хитро одиграла. Себична резолуција тврдоумнијех пољачкијех заступника, доиста је Далматинце у непријатељу поставила; ама и мајсторски употребљена та околност, њих је опет забунила и на гласовање одлучила. Како му драго, види се, да су се далматински заступници и пак држали овог пута политике опортунитета, а да су одступили од досадање своје постојаности и досљедности у начелу, које су пуних десет година јуначки заступали њихови политички другови. По томе они су криви. Али и опет ми их немежемо дотлеп издајицама називати, док не саслушамо њихово лично оправдање, које ће јамачно морати слѣдовати на првом састанку сабора далматинског, који ће се, као што се поговара на скоро сазвати. Душмани свашта говоре и подмећу оној неторици; јер им иде у рачун, не обзирући се да је тог еспапа бивало и сувише у њиховим торбама, кад им је год западала сјекира у мед. По и ово неправда ону неторицу, све док они сами не изнесу на јавност таковијех доказа, којим ће моћи кривицу своју понешто ублажити, или и загладити, ако им буде могуће.

Ако и нијесу сви, који ту неторицу састављају такови људи, да би ми и из ладне воде мазију за њих извлачити смјели; ипак њеке, које поближе познајемо, држимо за људе, који су безазлено, или погрјешити могли, или су и озбиљно могли држати, да закон по невољи, не доноси никакву невољу по федеративно начело. Ово у толико више можемо држати, што се већ сада дознаје, да је и клуб задарски, повлађивао гласовање, под увјетима: а) да се србско-хрватски језик одма уведе у све школе и судове; б) да се одма одпочне грађење далматинске жељезнице; в) да се предузме пресушење неретванског поља, које би свуколику Далмацију израњивати могло, и г) да Намјеснику далматинском буде доглавником један народњак далматински, јер се је у том сматрала јамчевина за одржање осталијех тачака. Осим тога имамо у рукама и писмо из Беча од поуздана пријатеља, да је заступник Војновић у клубу био против гласовању, зато што министарство није хтјело примити све тачке, које су му у заједничко

меморандуму петорица предложили; а гласовао је уз другове само зато што је то од њега клубска дисциплина захтјевала, пошто је сам цигли против другој четворици био.

На сваки начин требало би, да та петорица што прије даду од себе гласа и да се јаве народу чим могу; јер свако одуговлачивање могло би изродити доста неприлика и по њих и по народну странку у Далмацији. С обиптим послом несмије да буде шале; и народ кад опази да се с њим шала збија, може лако до таковијех одлука доћи, да свуколику срамоту на оне обори, који се нијесу могли, или се нијесу знали ваљано оправдати и од себе срамоту одтурити. Да се народ умири, ваља да му они докажу јасно: који су их узроци навели да своје гласове даду установи, којом се федерација јама растворила; треба да докажу јасно, како су они томачили такву установу, која је централизму крила размакнула; да докажу јасно, да су недужни или заведени, па да се пред судом јавнога мнења приклоне: те ако буду прави, да им свијетао образ остане; ако ли криви, да положе своје мандате, без да их на то приморава јавно неповјерење њиховијех бирача из цијелог њиховог народа.

ИЗ НАШИЈЕХ И СТРАНИЈЕХ НОВИНА.

О Андрашију пишу пештанске „Словенске новини“: Ниједан од аустријских министара није се дао тако хвалити, ко што садањи министар царскога двора Андраши, ал се може сигурно рећи, да није ниједнога министра пад био тако страшан, како ће бити његов; јер знамо „како ко сије тако и жање.“ Андраши ради све могуће и то на начин, како се вели, који „јако кричи“ — само да му се име прослави домаћим и ваљским новинарством. Цјело канцеларство смјера само на прослављење имена „Андраши“.

Разумије се тај веома добро у политику. Он гледа, да примами кога на лијепак, да му се узмогне када насмијати до воље. Тако знаде радити с Пољацима. Пољаци ће се сигурно уловити на лијепак, и то не први пут. Војујући с једне стране против Њемцима, љубе с друге стране Андрашију руке, који ради руку о руку с Бисмарком; тому за вољу неће ништа учинити Пољацима на корист.

Недавно доби почастно грађанство града Пеште. Кад је службена диплома била готова, није се нитко ни надао, како ће добро пристајати уз грађане Баха, Хајноа, Брука итд. бивши револуционарац а сада министар ваљских посала — Андраши.

Такове су хвале и славе потребне, да се замаже неправда Андрашијевих дјела. Те нас околности освједочују, да ће се Андраши громовитим штропотом срушити са своје висине, што ми дакако из цјелога срца и желимо. Нетреба о том ни сумњати; његова ће то дјела сама износловати, а неће му помоћи ни почастно грађанство, које га је учинило хваледостојним другом Баха и Хајнаоа; неће му помоћи ни хвалоспјеви о њему ни о његовој жени.

Поговара се у осталом у Бечу, да су лани Андрашију одбројени. Тому се може вјеровати тим више, јер вели сам Хохенварт, да је близу час, кад ће се над Аустријом развити барјак федералистички.“

Ушљед страначког раздора, који се у мађарском сабору необичном узрујаношћу показао, управио је Јокај у „Хону“, листу умјерене љевице сљедећи апел на краља:

„Велике је несреће ова сиромашна земља већ претрпила, сви смо били у ланце оковани и подјармљени. Савколики изображени свијет оплакивао је нашу несрећу. Али оно што се сада с нама збива, држасмо за немогуће, да ће нас наиме сав изображени свијет измијехавати. Сав свијет смије се над тим, да је угарски парламенат присиљен, да оно пет скупоцјених пећеља што му преостаје, потроши празним говорима.

Па тко има право? Већина тврди да има право наметнути нам скроз страначки закон. Тога несмије бити. Да ли је изборни закон добар или неваљан, о том сад није питање. Сада се ради о том, да ли је вриједно ради изборнога закона побунити цијелу земљу, да ли је потребно разјарити до скрајности духове, да ли је нуждно учинити смјешним парламенат, да ли је нуждно уздрмати исто престоље? Ако ствари још овако једну нељу потрају, наставља даље Јокај, онда се чини да непреостаје друго средство него између обију крајности бирати силу. Јер морамо ли ми обојим страпкама припадајући мужеви допустити, да се скупа с домовином ради заслијепљености која влада лијево и десно сурнемо у пропаст.

Дивимо се стрпљивости монарха! Свака од његових земаља била је јур пред престољем уздрмана. Само једна оста чврста и слободна себи самој и владару (?!) вјерна, Угарска, а сада ето министри иду па и ту земљу драже проти престољу у свом највластитијем интересу. Другђе је краљ одстранио министре, који су срце његових народа од њега одтуђивали. Како дуго бити ће он устрпљив напрама оним министром, који његов посљедњи највјернији (?) народ проти пријестољу раздражише. Ми знамо што ће наши противници рећи. Они ће упутити на оне „живио“, које земаљска скупштина опозиционалаца земаљскому прогнанику узкликнула. Али у том прогнанику нељуби народ непријатеља пријестола, већ пријатеља пука и слободе, а онај пријестол, који слободу народа уздржи и подупире, непотресују ти сљени него га обезбјеђују. Да је владар чуо оно одушевљено клицање, што се је при поклонственом спомену његова имена у скупштини орило, он би увидио, да ми истину говоримо.

Ми се призивамо на мудрост и праведност владара! Ми очекујемо „његову“ ријеч, да буде мир у Угарској!“

ДОПИСИ.

Из ХЕРЦЕГ НОВОГА, 3. Марта. — О трагу њеколико дана распростро се глас по околини: да ће опет влада покушати да увуче „ландвер“ у Боку. Ова вијест многе је узнемирила, и већ се почело о свачему говорити; тако њеки су већ вијели, у својој уображености, како се на ново буна заметнула, како се пале села и вароши, како народ бјежи у планине, да брани своју постојбину и своје стародавно право; и још ко зна шта се није говорило, само да се поменута гатка што већма увелича. Повода овој вијести дао је много онај глас из Беча, о којем сви славенски слободни листови говоре; јер њеки веле сада су наши заступници на царевинском вијећу владини људи, те су утапачили, у споразумљењу с владом, да нас што тврђе стегну, а којим ће начином боље, него најприје да нам младост попишу и узму у „ландвер“, од куда ће посље лако прећи и у регуларне војнике. Не ћу овђе да браним поступак наших посланика на царевинском вијећу, нити ћу пак да испитујем узроке, који су их на то навели; то остављам господи посланицима, они су ствар замрсили, па нека је и одмрсе пред цијелим славенским свијетом. Само ћу у атар истини њеколике овђе проговорити о напоменутом уображеном страху од „ландвера“. Није истина да је влада наумила опет заводити „ландвер“ по Боки, нити су на то пристали наши посланици на царевинском вијећу. Влада није заборавила колико је прије због исте ствари претрпјела и погрешила; а посланици наши знаду, кад би у овој ствари са владом пристали, да им неби више приступишта у Боку било. За то мислим да је добро речено, кад кажем да влада и не помишља о „ландверу“ бокешком. Али опет јест нешто у ствари, и то сво што: влада је наумила само на лето позвати сву младост бокешку, да се вјежба новом оружју и то на овај начин: у сваком селу уписаће се младићи у војску, и то ко хоће добровољно, јер на то неће бити приморани. Они који се упишу прямиће острагуше он најновијем калупу и морати ће сваке године за четрнајест дана вјежбати се у гађању пушана. За ово вријеме имаће сваки одређену плату и рану, а кад прође вријеме вјежбању повратиће сваки пушку и бити ће слободан да иде куда хоће, ако је поморац по мору, ако ли је занатлија по свијету, без икакве препреке као и до сада. Тако исто слободно ће му бити женити се кад хоће. Који пак буде изван своје отачбине у вријеме вјежбања, неће бити приморан да долази дома, ако га није воља, а и они који буду код куће би ће им на вољу ступити у војску, или ако је био уписан прије иступити, кад год хоће и зажели. При том неће се гледати у које је ко године, је ли ожењен, или не, сваки ће бити примљен, само ако је здравог састава. У свему дакле бити ће ови војници слични нашој народној војсци, јер и до саде кад је каква потреба била ишао је сваки у војску са својим оружјем, а многи су имали и царске пушке, које су им још биле дане 1859. и 1866. године. И данас још су па јесеру народни сердари, капетани и

ПОДЛИСТАК.

ТАНАСИЈА ВОРКАПИЋ.

(Приповједка против пијанства.)

(Свршетак.)

Међу тим послужитељ провуче се и са свим се исправи:

„Дошао сам, да вас спасем.“

— Като то? — Запитам га.

„Овако, кад пробијемо зид!“ показавши с руком на проваљену рупу.

— А с чиме? —

„С овом дрвеном кашиком, коју сам добио да чорбу срчем.“

— То ће много времена трајати! — рекнем уздисајући.

„Само 10 дана, пак смо олободни!“

— Па гдје ћемо изаћи? —

„На ону узану улицу, којом ћемо невиђени умаћи, само хоћете ли да се ослободимо.“

— Ја би хтјео, да сам крив, ал овако невин ако утечем, остаћу свагда под надзором потјере. —

„Ви нијесте невини, јер . . .“

— Шта јер; — како то можете казати, ја сам вас ради овамо невин довучен! —

„То је истина, ал ми смо прочи сви кривци, и то велики кривци, пак вам се неће вјеровати, да сте невини.“

— Шта наопако, зар сте ви зликовци, је ли и Маркиза у злу помјешана? —

„Управо она је свему узрок, а ја сам повода дао.“

— Говорите ако Бога знате, ја сад о злочину први пут чујем. —

„Имали би шта и чути, али прије вам нећи казати, док ми се незавјерите да ћете са мном бјежати, — јер знајте, да смо ја и Маркиза на вјечиту робију осуђени, то су нам јуче прогласили, прочи су добили по 10 година затвора, а и вас као нашег друга неће мања судба постићи.“

Кобељао сам се за дуго по мислима, докле се напошљедак не завјерим и ријеч моју не заложим, да ћу са злочинцем бјежати.

Злочинац за кратво још ћуташе, сигурно, се предомишљавао хоће ли ми своју повијест сприобштити или не, док напошљедак започе:

Дакле ја зас држим за ријеч, да ју нећете погазити, ствар пак за коју сам вам обрекао саобштити, у том се находи: Валерија је кућевне праље кћи била и због њене особите љепоте буде од кућевног господара и госпође још као дијете у кући примљена и васпитавана; кућевни господар био је у млађим годинама трговац и поставши милионером, а неимавши порода, повукао се у засебни живот и обитавао је у својој величаственој палати у Милану. Прије него што је Валерија из дјетињи година изишла, умре стара госпођа, заоставши пак удовац стари господар чинио је тако по вољи младој Валерији, да је она спрам старца наклоност добила, које повода старцу да, да се с младом Валерком у љубавни однопај упусти, тако је Валерија живила са старцем, а са мном проводила је праву љубав, докле посље таковог живота не скујемо план, како ћемо старца с овог свјета смаћи, које и учинимо, ја старца убијем, пак скупивши неизбројено благо из вароши побјегнемо, и будући сам имао наклоност к пијћу, то да не би зло дјело избрбљао, морао сам лудскастог послужитеља представљати. А оне двије друге женскиње, једна је била пријатељица, а друга собарица у кући, и будући су знали за то убајство осуђене су на 10 година робије, а два мушка њихови љубазници, који су опет доцније дознали за злочин, добију по 3 године робије. — Сви смо скупа добјегли овамо, пак за то је Валерија себи наслов Маркизе, а она двојица један грофа а други барона придев узели; — ал доста је о том сад, сутра ћемо продужити, и морам хитити натраг, да нас тавничар не затече, — а ви ћете пријатељу поред ове развале ваш спон сламе намјестити тако, да ју тавничар не примјети. —

Тек рече с Богом, и спусти се да кроз рупу прође, а кључ у врати зашкрипи, и прије него би бјегајућег ноге са сном покрити могао, тавничар ступи у собу, — ја видивши га окаменим се.

„Шта се збива овдје? повиче тавничар громовитим гласом, — чије су то ноге тамо?“

остали војске поглавари; једина разлика између пређашње војске и ове, која се мисли образовати, та је, што ће се од сада војници морати вјежбати новом оружју, али за то вријеме имаће своју плату, и што ове нове пушке неће остајати код војске, него ће их власти држати до потребе. Дужности пак ове војске, бити ће исте које и до сада, то јест у вријеме потребе, кад би какав непријатељ напао на Боку, мораће ићи ће буде потреба да брани своју отачбину, али неће бити приморани да иду изван граница бокешких. Бокези су и до сада вазда знали бранити своју домовину, а то су и засвједочили и у најновија времена. Кад оно 1866 пуче глас да ће Италијанци ударити на Боку, није ли сваки, ко је могао носити пушку, отишао на границу да брани своје огњиште, и то још са својијем старијем оружјем, та како би било саде кад би се десио случај да ко напане на Боку са новим пушкама, а Бокез да нема острагуше, или кад би је имао да не знаде с њоме владати, за то судим да не би згорега било кад би се наша младост вјежбала новом оружју и војничкој вјештини. Може бити рећи ће ко гођ, није потреба бокешком младићу да се учи војничкој вјештини, кад је њему пушка у рукама од кад се родио, па до смрти. Истина је да се наша младост радо занима са оружјем и да има приличне вјештине у том, али опет не би се могла мјерити са редовним војницима, који су изучили вјештину војничку. Погледајмо на Црну Гору, на ово гнјездо јуначко, та она учи своју младост новој војничкој тактици, а да није увидила црногорска влада да је ово од велике потребе у садашњем времену, заиста не би трошила новац, нити би Црногорце приморавала да се уче по тако званом јевропском начину вјежбања, да тиме губе вријеме у залуду. Али је Црна Гора искусила у послједњијем ратовима, да је прошло вријеме кад се могло нередовном војском са редовном војском бојак бити, за то је и набавила ново оружје, те је раздијелила својијем јунацима да се уче и вјежбају, да буду приправни када буде вријеме и прилика. Па кад је то тако, онда за што неби и наша момчад учила се војничкој вјештини, и била справна при сваком случају? доиста ко добро промотри све околности и могуће догађаје, тај се неће противити сваком уређењу бокешке војске, само треба опрезни да будемо да нас не би и даље завели; но за сада о овом доста а у своје вријеме моће се још која проговорити. —

С. — У БОКИ, на чисти понедјељник. — Узмите скоро све не само српске и славенске, него и талијанске и њемачке „часописе“ те их помњиво прочитајте, пак ће те у њима виђети и наћи чудо над чудима; ђе паши заступници у Бечу помрачише, славно име српско, придруживши свој глас у Раихстрату најжешћим славенства непријатељима, уставовјерним њемцима, а кроз то и изневјерише најваљанију нашу браћу, Ческе соколове, којима доста бијаше то, да они с њима заједно ван вијећког гласања остану; па онда да се махом сруши као незаконита цјела зграда вздашње неправде надувени и бјесни устаовјераца, а што скорије права аутономија ческе краљевине, која би свим славенима у Аустро-Унгарској а не самим Чесима, бољу и сјајнију будућност осигурала и зајамчила, чило изврјује. — — — — — — — — — — Ајдемо браћо сви сложно тако вас Бог помогао и тако ви српског имена, да се састанемо из свију обћина и села на једном мјесту, ђе обиљежимо, па да рачуна од њих за све шта су учинили, строго потражимо; а међу тим наше неповјерење као што смо владици Кнежевићу и њима изкажемо; јер је велика греота и страшна срамота, да овако понесемо штету и срамоту, које Бокезима никако недоличи. — — — — — — — — — Част и поштење од она друга три Далматинца, нека потраже наша браћа у Далмацији; а нама Бокезима треба вршити своје и педати се више варати за живе очи, а силом несмије нам се нико паметпути. — Ми морамо свијету засвједочити да смо људи и да издајства међу нама несмије бити; дакле браћо одма на дјело, што пре то боље. Окупљајмо се сви од Дебелог бријега до Спича на разговор и брацки договор, и једном за вазда кажимо „виновницима“ наше непадне скупштине: „Идите от нас прокљати во огањ вјечни, уготовани дјаволу и ангелом јего“; и онда нечистоће нестаће, јер ћемо се свјетлити као чисто злато; а чиста злата рђа се нехвата.

(Из дописа, које о овој ствари добијамо, види се, да је у народу велико огорчење због поступка заступника далматинскијех. Тако је и овај родољубиви дописник наш дао неограничена маха својем увриједеном народном осјећању, и жао нам је што смо због тога морали против нашега обичаја много испустили из овога дописа. Ипак смо толико из њега саопштили, да се разположење народно јасно види, као и жељу, да се народни збор што прије састане. С овијем се потпомаже „глас из Боке“, којега смо донијели у прошлом броју. Овом приликом молимо тамошњу браћу, да непропуште извјестити нас о свакој појави у своме народном животу, али братски им препоручујемо и то, да у писању као и у претстојећем раду постојаном бистром свјешћу потисну тренутно узбуђење, јер је увијек корисније по саму ствар. — У.)

СКАДАР, 2. Марта. — За ово вријеме, од како вам нијесам писао није се ништа особито важно догодило. Данас вам се ипак јављам с оним, што имамо.

Послједњи пут када сам вам писао, јавио сам и за то, да паша хоће да покупи од Арбанаса жито, које им је Смајил паша у невољи дао, али до данас није могао ни зрна добити. Овде се сада налазе њеки главари од Малесије, као: Чун Мула, који вам је познат од послједње буне, Том Никола и други. Не знам казати, за што их је баш паша звао, но мисли се, да су позвани за то, да им се на ново нареди због онога жита.

Како влада стоји с Арбанасима изнутра то се најбоље види из њепога владања према њима. Тако на пр. из Крајине не долази нико у Скадар, а када баш који и дође, одмах мора ићи у тамницу. Сада их има више од тридесет, који су и бајрам славили у тамницу.

Надам се, да ћу скорим имати важнијих новости одавде, да ви јавим. Да не би преухитрио сада вам поуздано могу само толико казати, да у Мирдитима опет нешто мутно стоји.

Ништа није ново јер се у Турској то често догађа, па опет ћу ви јавити, нека се види, какав је јавни поредак у турскијем градовима. Овијех дана пође госпођа француској консула, Крајевскога у шетњу. С њом је ишао и њезин каваз. Близу ћумета на широком путу срету је три низама и један од њих дирне госпођу. Каваз удари низама неколико пута стојећагом по глави, и окрвави га. Консул јави паши за то, и паша је наредио да се нађе низам. До сада га још нијесу нашли, премда га је лако наћи јер му је глава разбијена. Међу тијем се говори, да ће га паша строго казнити, ако га изнађе.

Из ПИВЕ, 26. Февруара. — Из небројени писама, која излазе у вашијем повинама и у другијем о мукама, које трпимо амо у Турској, виђе ће сваки Србин да су то ужасне муке и да зулуми турски никако непрестају него још да су сваки дан већи. Али није то само од турскијех јарамаза, него као што су они прости дивљи Турци, такви су исто и они који би да је среће морали пазити, да је народу лакше или да је бар исто као и Турцима. На сваку правицу ја бих вам знао хиљаду неправица јавити и онда би се увјерили, да су нам судије горе него они на које се тужимо. (На велику жалост нашу увјерени смо и сувише о томе. У.) Ево нешто само да ви кажем.

Мудијеру пивском, Мустај бегу Лакешићу искали њеколики Пивљани хајлук за свој труд и пандурство, што им је дао цар турски са потписатом тескером и царскијем мохуром. Али за то што искаше своје, метну их све у тавницу и држа их у њој седам дана. Сврх тога на добри капун и правицу турску узе им по 100 гроша свакоме, као: Луки Вуковићу, Миловану Вуковићу, Шабану Грубачу и другијема.

Оваквијех насиља од стране саме власти имао бих без престанка да ви наводим и главнија ето ви у другијем писмима, којасте надам се добили. (Саопштићемо у идућијем бројевима. Овијех дана добилисмо мноштво дописа из нашијех земаља у турској. Све црни гласови о пропасти народној. Браћа, која нам пишу, јављају нам да ће нас по данас редовно извјештавати о свијема својијем патњама, што зимус нијесу могли због тешкијех путова, а и Турци јако пазе на оне, који шурују с „Карадагом.“ У.)

ЦЕТИЊЕ, 10. Марта. — Његова Свијетлот, кнез Никола I. отпутовао је у прошли понедјељник у Брда. У обичној пратњи његовој су и њеки од г. г. сенатора. Данас али сјутра очекује се Њ. св. на Цетиње.

— Од дуже времена ималисмо лијепе и топле дане као у сред прољећа. Но јуче и прек јуче удари јака вјетрина, а за тијем снијег, који

— Моје; промумлам у забуни. —

„Мазгов!“ — дрекне на мене, и баци се на ноге, који се није могао провући, па га извуче натраг. —

За тим повиче „момци лапце овамо,“ — пак нас обојицу тако у кврге стегне, да још и сад осјећам оне болове, које сам прије 8 година претрпио.

Идући дан будемо пред суд изведени, — и премда се посвједочило, да с Талијанима нијесам у споразумљењу стајао, и у њихов злочин учествовао, ал што сам се са тако тешким робом споразумјео, и намјеравао да се с бјегањем спасе, за то будем на годину дана затвора осуђен.

Једну цијелу годину и три мјесеца провео сам у затвору, хаљине су на мени скоро саме крпе биле, а чизама одавно нијесам имао, још од заоставши усмина увијао сам поге, и кад је свануо дан, са ми рекоше, да сам слободан, нијесам од срамоте, до предвече могао тавницу оставити.

Кад се смркавати почело, ја сам кроз мале улице хитно, да невидимо до куће доспијем.

Све ми се по мислима врзло, како ћу се представити мојој жени Персиди, и шта ћу јој казати, гдје сам за годину и три мјесеца провео, докле и до куће стигнем; први који ми је на сусрет изишао, био је вјерни пас, и ја с овим уђем у кујну, гдје једно страно женско чељаде затечем, ову запитам за жену, која ми одговори: да није код куће, но тек што није дошла, само да изволим у собу ући, ту је господар.

— Господар? помислим у себи, — шта ће то сад да значи? — с тим ступим у собу.

Један с главом већи од мене, црвене косе и браде момак, са свим обучен лежаше у мојој постељи.

— Добар вечер, рекнем, — мајсторица, није код куће?

„Јест' не; одговори дигоња исправљајући се из постеље, — он отишо купиш цукр, за малу дијецу.“

— Каква мала дијеца? запитам, — кад она нема дјеце? —

„Јест она мајсторица има двоје дјеце, у један пут родила.“

— Ко, Ворканићка? продерем се. —

„Јест он.“ —

Наслоним се на зид, да непадпем, пак онда дошавши мало к себи продужим.

— Ко сте ви? —

„Ја сам његов први момак веркофирер.“

— Како се зовете? —

„Штокелхуберт Јохан.“ —

— Како?

„Јоханес Штокелхуберт.“ —

— А како се зову та дјеца у колијевци? —

„Педер и Ханса Штокелхуберт.“

— Ви сте дакле тој дјеци отац? —

„Јест моја су дјеца, мајсторица је њихова мати.“ —

Окренула се са мном соба; — оно је истина, да сам ја био крив, — ал никад неби себи могао представити, да ће Персида за тако кратко вријеме заборавити на мене, и са једним Швабом погазити заклетву супружества, па кад сам видио и увјерио се шта је; изтрчим из собе, и дигнувши три прста к небу, завјерим се, да никад ме моја жена више видити неће, пак одма оставим и Ђур, да дођем у ове предјеле, гдје ме нико не познаје. Тако сад ја живим овдје усамљен, занимајући се са занатом и пољском радњом, а кад доспјевам, онда се у свим наукама и занатима вјежбам.

„Од то доба никакво пиће окусио пијесам.“

Ово је моје житије, и сад благодарећи Вам, — с Богом, ако узимате прилику, да овај опис у свијет пустите, можете то слободно учинити, јер мене ни под тим именом неће нико познати и наћи, а ја би се врло радовао, кад би овим примјером стотину и хиљаду браће Србаља научени, чували се хрђавог друштва, а особито чували се „пијанства,“ — сад с Богом! —

Послједњу ријеч кроз плач је изговорио и брзим кораком удаљио се.

Сви смо жалили за приљ Таном, који се никако није склонио, да код нас остане. И куд је отишао, шта се с њим даље догодило, никад не могосмо дознати.

У Великом-Бечкереку 25. Августа 1870.

саопштио

Ђ. Станковић.

20

се само на околнијем планинама одржао, а на цетињском пољу није се ни часа задржао. Студени нема.

— Чланак „шта радимо а шта треба да радимо“ паставиће се у идућем броју.

РАЗЛИЧНОСТИ.

(Славјански базар.) Како свијест о славјанској узајамности у Русији сваки дан дубље корјење хвата, имамо нов доказ и у том, што је у Москви отворен „славјански базар“ у посебној палати. „Славјански базар“ подјељен је у три главна раздјела под именом: „Бесједа, трговја помјешчепија и гостиница дља пријезжајушчих“. Бесједа се држи у великој дворани, која је накићена ликовима гласовитих руских, ческих и пољских складатеља и умјетника по члану ц. академије умјетности Ј. Е. Репину, затим ликови руских заштитника науке и умјетности Шереметева, Галицина, Набиљкова, Крашеникова, Куманикова и Солодовникова итд. У тој дворани држе се јавна читања и држе се књижевнички и умјетнички састанци; сада су оглашена ова читања: др. М. И. Погодин и др. Н. А. Попов из руске повјести, др. Војинов и др. Вензингер из науке о народном здрављу, др. Н. А. Љубимов из природословја, чланови генералнога штаба пуковник А. И. Кабунски и подпуковник С. Н. Мезенцев из војне повјести. Послѣ свакога читања изводи збор од 24 гласбеника, дозваних из западно-словенских земаља, особито из Ческе, дванајест комада словјенских. У просторијама дворане све је приређено за сјело и забаву. „Трговја помјешћепија“ престављају изложбу рукотворина, обртнина итд. словјенских; средину заузе „чешкое торговое обшчество“, које се прошле године у Прагу основало, да посредује између Русије и ческих производитеља. Овдје су изложиле руске трговачке куће Четунових, Гике, Матвејева, Зајцева, Иванова итд. Овдје се дају обавјестити о трговини, обргу, замјеру се све свезе итд. „Гостиница“ (гостиона за приходнике) имаде 75 станова различите величине уз подворбу, храну итд. имаде много новина и часописа, иностраних и домаћих, биљарде, купељи итд. — Такових „словјенских базара“ требали би у сваком главном граду словенских земаља; јер би се кроз њих ширила словенска мисао и у пословном свијету.

(Парламентаризам у Египту.) Кедиве (подкраљ) египатски чуо је много тога приповједати о уставу и парламентаризму, каки усрећује европејске народе, Французе, Италијане, Хрвате и т. д. Кад је већ у свачем настојао, да уведе у своју земљу културу и образованост, прохтједе му се и слободоумна устава и парламента. Устава! Човјек неби повјеровао, ал је ипак жива истина. Кедиве подијели својему народу прави правцати устав и његову битну чест, парламенат. Сабору бијаше одселе саборисати у древном граду Птолемејевића, пресспећивати јадне Фелахе красними говори, и за њеко вријеме одвраћати њихову позорност од батина, којима је до сада деспотизам од њих утјеривао порезе. Порезе и друге намете имао је одселе дозвољивати сабор. Ну Кедиве паплази на велику запријеку. Кака да најме утуви тому из толи сурових и не изглађених елемената састављену тијелу појам о парламентарним обичајима? Не бијаше него угледати се у узор-сабор, Наполеоново законодавно тијело. Разложио с тога посланицима, како ваља, да се пораздијеле у странке, да присташе владе сједну на десницу, њезини противници на љевицу, а неодлучни чланови у средиште. Несретни се заступници, чим зачуше, што се од њих тражи, препадоше од велика страха и ужаса. Како вјерне и робске слуге свога господара да буду противници његове владе! Послѣдица тога бијаше, да је већ у првој сједници дошло до силна крешева, па и до батина, јер си је сваки од њих хтјео освојити мјесто на најскрајњој десници, гдје дакако небијаше за све простора. Крика, метеж и хрвање тако преотело је мах, да су морали сједницу закључити.

Кедиве, кому није неузколебива вјерност и лојалност поданика ни најмање била по ћуди, јер му је све лијепе основе осујећивала, заповједи, нека справе, ма било и силом, једну половину сабораша на љевицу. У свакој уставној земљи Јевропе бијаше опозиција, а за што да и он нема своје? Да пар ордре де Мофти присиљеним народним уставњаком по њешто заслади горак удес, који јих је стигао, обећа јим лијепе службе и двоструке дневнице, а као уздарје узтражи од њих. нека држе говоре, нека у њих булазне којешта о доброј управи, просвјети, материјалном благостању, о зло сваћеном патриотизму и лојалности чиновника, а под конац конца нека наметну јадним Фелахом много веће терете, него којима их је до сада усрећивао деспотизам. Кедиве па тај начин получи и сбиља сврху, за којом је био пошао. Француске новине узеше га славити као просвјетљенога и напреднога владара, који да је подијелио земљи устав, а у сабору створио си и опозицију. (Чудне ли сличности међу египатским одношајима и међу одношајима у њекој нам свима познатој земљи, примјећује „Обзор.“

НОВОСТИ.

— Ђузепе Мазини, највећи родољуб италијански умро је у 64 години својој. У идућем броју донијећемо опширнију ријеч о његовом бурном животу и великоме значају његова неуморна рада.

— Познати пјесник српски Никола Боројевић, ц. кр. капетан у миру, умро је 23. пр. м. у Карловцу у 76 години својој послије краткога боловања. Боројевић је био одушевљен Србин, врједан радник на пољу наше књижевности и у самој дубокој старости својој. Лака му земља а вјечан спомен у народу.

— Овијех дана добили смо једну броширу на талијанском језику под именом „Витез Дембински.“ Дембински је аустро-угарски консул у Ливну. Ми смо имали више дописа у нашем листу о неваљалству истога консула. Али све то није ништа према ономе што се износи у тој брошури. А извјештени смо да је свака ријеч у њој истинита. И по томе је Дембински гори од најгорега Турчина. И не само за јадну рају коју има заштићавати, него и за саме поданике аустро угарске, које је дужан заступати. Ми ћемо можда још у идућем броју донијети њеке изводе из те брошире, нека се зна каквијех има међу заступницима хришћанскијех сипа, а надамо се да ни сама влада аустро-угарска неће више моћи бити глува код толикијех гласова против тога тиранина.

— У угарском сабору дагађају се права чуда. Влада мађарска, која тиранише не само народности, него и саме Мађаре, рада је да продре са својим „изборним законом“ и да овај сабор закључи да будуће саборско засједање траје пет година. Тијем она хоће да осигура свој опстанак за будућност. Опозиција види то и употребила је против тога необично средство. Договорила се да говори о свачем и непрестано, само да истече вријеме овоме сабору, па да тако не може владин предлог бити ријешен. Тако је на примјер пет дана говорила само о томе, колико ће дневно сједница трајати. А када је већ изборни закон дошао на дневни ред, пријавило се од опозиције педесет чланова да говоре само о наслову закона. Криза је дакле велика и како ће се ријешити још се не зна. Међутијем су чињене демонстрације у сабору и у вароши. Кошуту се виче на све стране „живио“, скупштина опозиционара позвала га је, да дође у своју отачбину из дугога прогонства. Појава ова заслужује особите пажње и ми ћемо се опширније вратити на њу.

— Јавилисмо, да је мађарска порота осудила уредника „Заставе“ Стеву Поповића на годину и по тамнице и ф. 500 глобе и да плати све судске трошкове и да се у тамници сам издржава. Он се послије тога тужио вишем суду, ма и тај је прву осуду потврдио. Дакле ваља ићи у тамницу и платити. Само тако Мађари! Срби хоће да задремају, ма пасиље ваше пробудиће их. Што су ваше тамнице пуније са Србима наша су срца пунија гњевом. И тако ће доћи дан!

— Многе стране новине говоре о црногорско-турској размирици свашта. Тако њеки већ знају, да је порта кренула војску на Црну Гору, а Црногорска војска да је већ на граници. Други опет говоре да је размирица пријатељски свршена. Ни једни ни други непогађају и ако би ми волели, да први имају право. Размирица још није свршена и стоји горе него у почетку.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС.

УСКРШЊИ ДАР СРПСКОЈ ДЈЕЦИ.

Позив на претплату на другу илустровану књигу „Дечијег свијета“ под именом слике и прилике за одраслу Српчад.

Лијеп одзив кога је стекла прва књига „Дечијег свијета“ што је издадосмо у виду пјесама за дјецу, увјерио нас је, да смо погодили нашу пријеку потребу и охрабрио нас је, да пођемо по нашем плану корак даље у подмиривању те потребе, те тако се ријешисмо да видимо и другу књигу „Дечијег свијета“ и то урешену са красним илустрацијама.

Ова књига под именом: „Слике и прилике за одраслију Српчад“ приређена је својом садржином из живота и природе а циљ јој је, да корисно поучи и лијепо забави српску мушку и женску дјецу од 8—10 година. Поуку и забаву казује ова књига час описом и разговором, час причом и бајком, час пјесмом и загонетком а све лаким и разумљивим језиком.

Знајући да се ствар или догађај лакше и трајније уноја у дечију душу, ако га дјеца имају пред собом у лијепој и вјерној слици, уресисмо чланке ове књиге са 16 лијепих слика. Од ових слика двије су као насловне на читавој страни, остале заузимљу испред чланака свака полак стране. Ове слике сликали су први умјетници од те врсте у Липисци, те смјеме рећи, да су вјештачки израђене.

Овако лијепо илустрована није изишла још ниједна српска књига за дјецу.

Пошто смо ради да нам књига буде не само користан, него и доиста лијеп дар српској дјеци, штампамо је на најфинијој сатинираној хартији и урешујемо јој и корице са сликом.

Нијесмо дакле жалили ни труда ни знатнога трошка, само да пружимо и овом књигом мио и користан дар нашем милом подмлатку. До одзива пријатеља подмлатка стоји, да му овај дар дође до руке, да се њиме користи на своју срећу и напредак.

Књига ће изићи 4 и нешто и табака на осмини. Цијена јој је 40 новчића за Србу с ову страну Саве а 5 гроша за Србију. Овако јефтина цијена покрива нам само онда велике трошкове, ако књига стече неколико хиљада купаца. У нади да ће их стећи, дадосмо је већ у штампу.

Књига излази 14 дана прије Ускрса, а за то је за времена оглашујемо, да би је сваки могао раније наручити и још прије Ускрса извјесно добити.

Претплату примамо само у готовом новцу, најбоље per Postanweisung, или у наручбини, per Nachnahme, која се најзгодније наручује поштанском картицом. На 10 књига иде 1 на дар. Ко наручи овим начином више од 50 књига шиљемо му их о нашем трошку.

У име напредка српске дјеце позивамо српске родитеље и све дечије пријатеље а наиме учитеље и свештенике, да нам се одзову претплатом, да из њиховог ревносног одзива, добијемо основа за даљи рад у овоме правцу, те да њиховом помоћу могнемо писати и издавати што више књига за дјеку и доприносити да се у нас подигне и развија дечија књижевност.

Новци и наручбине управљају се на адресу подписаног Pest Hornyanszky's Buchdruckerei.

У Пешти, 1.вог Фебруара 1872.

СТЕВАН В. ПОПОВИЋ,
школски референт и уредник „Срп. Народ. Школе.“

Овом приликом поново препоручујемо за згодан дар приликом долазећих шкокских испита прву књигу „Дечијег свијета“ Вијенац пјесама за малу Српчад у њој је 90 пјесама, стоји 20 новчића.

Прво издање ове дечије књиге продато је у 3000 комада, али из наручбина видимо да није допрла још у све српске крајеве, гдје би требала да допре. Пошто нам са многи страна нарочито учитељи изјављују, да дјеца радо читају ову књигу, те се књига непрестано тражи а нами се заостапули примјерци измичу, то јављамо да је штампамо и у другом непромијењеном издању, у ком смо само исправили немиле штампарске погрешке првог издања.

Нами је мило што смо посјећујући неке школе виђали ону књигу, гдје се одомаћила у дечијим рукама; радост са којом је мала Српчад читају и на изуст уче, најљепша је награда нашем труду.

Књига се шиље за готов новац или per Nachnahme а наручује се по адреси:

Стеван В. Поповић, Pest Hornyanszky's Buchdruckerei.

Уредник СИМО ПОПОВИЋ.

Властник Ј. СУНДЕЧИЋ.